

OTSUS

05.04.2024 nr 7-10/2024-007

Elering AS elektrienergia bilansiteenuse hinna arvutamise ühtse metoodika muudatuste kooskõlastamine

1. Haldusmenetluse alustamine

Elektrituruseaduse (ELTS) § 38 lõike 2 järgi on süsteemihalduriks põhivõrguettevõtja, kellel on süsteemivastutus. Eesti Vabariigi territooriumil on põhivõrguettevõtjaks Elering AS (edaspidi Elering).

ELTS § 38 lõikest 1 tulenevalt on süsteemivastutus kohustus tagada igal ajahetkel süsteemi varustuskindlus ja bilanss.

ELTS § 39 lõike 1 punktide 1, 3 ja 7 järgi on süsteemihalduri kohustusteks:

- 1) tagada süsteemi varustuskindlus kooskõlas elektrisüsteemi toimimise võrgueeskirjaga;
- 3) kavandada ja juhtida tootmist süsteemis ning elektrienergia ülekannet põhivõrgus ja tarbimist, arvestades süsteemi tehnilisi võimalusi;
- 7) selgitada temale edastatud andmete alusel süsteemi bilansi ja bilansihalduri bilansi ning osta reguleerimisvõimsust ja bilansienergiat ning müüa bilansienergiat eesmärgiga tagada elektrituru tõhus toimimine ja süsteemi bilansi hoidmiseks tehtud kulutuste õiglane jagamine bilansihaldurite vahel kooskõlas ELTS-iga ja selle alusel kehtestatud õigusaktidega ning bilansihalduritega sõlmitud lepingutega.

ELTS § 39 lõike 6 järgi lähtub süsteemihaldur bilansilepingu tüüptingimusi välja töötades ja bilansienergia hinda kujundades võrdse kohtlemise ja läbipaistvuse põhimõttest.

ELTS § 53 lõikes 2 tuleneb, et süsteemihaldur lähtub bilansiteenuse osutamisel komisjoni määruse (EL) 2017/2195 artiklis 44 sätestatud põhimõtetest.

ELTS § 53 lõike 5 kohaselt süsteemihaldur avalikustab bilansienergia hinna ja bilansilepingu tüüptingimused oma veebilehel.

ELTS § 53 lõikest 6 tulenevalt süsteemihaldur töötab välja ja esitab Konkurentsiametile kooskõlastamiseks bilansiteenuse hinna arvutamise ühtse metoodika.

Komisjoni määruse (EL) 2017/2195, 23. november 2017, millega kehtestatakse elektrisüsteemi tasakaalustamise eeskirja (EBGL) artikkel 44 lõike 1 kohaselt arveldamisega:

- a) tuleb anda asjakohased majanduslikud signaalid, mis kajastavad tasakaalustamatuse olukorda;

¹ Konkurentsiametis registreeritud 11.04.2024 nr 7-11/21-0181-746-13

- b) tuleb tagada, et tasakaaluarveldamisel lähtutakse hinnast, mis kajastab energia väärtust reaalajas;
- c) tuleb anda tasakaaluhalduritele stiimul tagada tasakaal või taastada süsteemi tasakaal;
- d) tuleb hõlbustada tasakaaluarveldusmehhanismide ühtlustamist;
- e) tuleb anda põhivõrguettevõtjatele stiimul täita määruse (EL) 2017/1485 artiklite 127, 153, 157 ja 160 kohaseid kohustusi;
- f) tuleb vältida negatiivsete stiimulite andmist tasakaaluhalduritele, tasakaalustamisteenuse osutajatele ja põhivõrguettevõtjatele;
- g) tuleb soodustada turuosaliste vahelist konkurentsi;
- h) tuleb anda tasakaalustamisteenuse osutajatele stiimul pakkuda ja tarnida ühendavale põhivõrguettevõtjale tasakaalustamisteenuseid;
- i) tuleb tagada kõigi põhivõrguettevõtjate rahaline neutraalsus.

EBGL artikkel 44 lõike 3 kohaselt võib iga põhivõrguettevõtja koostada ettepaneku luua lisaks tasakaaluarveldusele täiendav arveldusmehhanism, et katta tasakaalustamisvõimsuse hankekulud vastavalt EBGL jaotise 5. peatükile, halduskulud ja tasakaalustamisega seotud kulud. Täiendavat arveldusmehhanismi kohaldatakse tasakaaluhaldurite suhtes. Selleks tuleks soovitatavalt võtta kasutusele nappusel põhineva hinnakujunduse funktsioon. Kui põhivõrguettevõtjad valivad mõne teise mehhanismi, peavad nad seda oma ettepanekus põhjendama. Kõnealuse ettepaneku peavad heaks kiitma asjakohased reguleerivad asutused.

Taotluse menetlemise ajal kehtivad Eleringile Konkurentsiameti 30.12.2019 otsusega nr 7-10/2019-013 kooskõlastatud bilansiteenuse hinna arvutamise meetoodika (Kehtiv Meetoodika).

20.03.2024 esitas Elering Konkurentsiametile kooskõlastamiseks taotluse elektrienergia bilansiteenuse hinna arvutamise ühtse meetoodika (edaspidi Meetoodika) muudatusteks.

22.03.2024 toimus Eleringi, bilansihaldurite ja Konkurentsiameti vaheline koosolek, kus Elering andis ülevaate Meetoodika muudatustest ja rakendamise ajaraamist, mh, et Meetoodika muudatused rakenduvad alates 01.2025.

2. Menetlusosaline

Elering AS, aadress Kadaka tee 42, 12915 Tallinn; registrikood 11022625; e-post info@elering.ee.

3. Asjaolud ja menetluse käik

14.11.2022 esitas Elering Konkurentsiametile kooskõlastamiseks taotluse Meetoodika muudatusteks.

Bilansiteenuse hinnastamise ja kulude ümberstruktureerimise ettepanek on kokkuvõtvalt järgnev:

- Bilansienergia hind selgitusperioodi kohta võtab arvesse vaid reguleerimisenergia kulu ning ei sisalda bilansiteenuse administratiivkulu, neutraalsuskulu ega reguleerimisvõimsuste hankimise kulu;
- Bilansiteenuse administratiivkulu, tasakaalustamise neutraalsuskulu ja reguleerimisvõimsuse hankimise kulu katteks rakendab süsteemihaldur bilansiteenuse kulude struktuurile bilansiteenuse tasud, milleks on eabilansi koguse tariif ning

bilansihalduri bilansipiirkonna tootmise ja tarbimise tariif. Süsteemihaldur avaldab bilansiteenuse tasude tariifid vähemalt kaks (2) kuud ette.

Elering selgitab, et Metoodika muudatuse ettepanek on ajendatud bilansihaldurite poolt tõstatatud probleemteemast kallite bilansienergia (ebabilansi) hindade osas ning ettepanekuga võtta süsteemihalduri elektrisüsteemi tasakaalustamise neutraalsuskulu ebabilansi tunnihinnast välja. Esitatud Metoodika muudatus näeb ette, et sarnaselt Põhjamaade mudelile kogub edaspidi Elering täiendavad elektrisüsteemi tasakaalustamise neutraalsuskulud (sh süsteemiväline avatud tarne) bilansiteenuse tootmise ja tarbimise tariifide kaudu. Eesti elektrisüsteemis on juba alates 01.01.2021 rakendatud administratiivkulude katteks sama tariifistruktuur ja selgituse mehhanism. Muuhulgas sisaldab Kehtiv Metoodika, et süsteemihaldur kujundab bilansiteenuse hinna selliselt, mis võimaldab katta reguleerimisvõimsuse ja -energia ostuks tehtud põhjendatud kulutused. Kuna Elering ei ole seni reguleerimisvõimsusi hankinud, ei ole kulude katmise metoodika olnud päevakorral. Arvestades Mandri-Euroopaga sünkroniseerimise teekaarti ja nõudeid on reguleerimisvõimsuste hankimise kulu lisandumas. Metoodika muudatusettepanek loob selguse, mil viisil süsteemihaldur nimetatud kulusid katab ja välistab, et need saaks olla ebabilansi tunnihinnas. Soome bilansiteenuse tasud, mis samuti katavad bilansiteenuse administratiivkulud, neutraalsuskulud ja reguleerimisvõimsuste kulud, on avaldatud Soome süsteemihalduri veebilehel².

Alates 28.11.2022 kuni 06.01.2023 viis Konkurentsiamet läbi avaliku konsultatsiooni Metoodika osas. Konsultatsiooni käigus laekusid kommentaarid turuosalistelt: Scener OÜ-lt (Scener), Eesti Energia AS-lt (Eesti Energia), AS-lt Alexela (Alexela) ja Sunly AS-lt (Sunly).

13.12.2022 toimus Elektrituru Nõukoda, kus üheks teemaks oli Metoodika muudatused.

03.02.2023 saatis Konkurentsiamet Eleringile avalikult konsultatsioonilt laekunud turuosaliste kommentaarid ja ettepanekud ning palus esitada Eleringil seisukohad turuosalistele kommentaaridele ja ettepanekutele. Konkurentsiamet määras vastamiseks tähtjaks 20.02.2023.

27.02.2023 edastas Elering Konkurentsiametile enda poolsed seisukohad turuosaliste kommentaaridele ja ettepanekutele ning mõjuanalüüsi bilansienergia hinna metoodika muudatuse osas. Ühtlasi tõi Elering välja, et vastavalt turuosalistelt avaliku konsultatsiooni käigus laekunud ettepanekutest, et bilansienergia hinna metoodika muudatus eeldab põhimõttelise otsuse sisseviimist, mistõttu on hea, kui Elering saaks teha eraldi koosoleku Konkurentsiameti ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga (MKM) ning mõjuanalüüsi osas tõi Elering välja, et see esitati Elektrituru Nõukojas, mis toimus 13.12.2022.

02.03.2023 vastas Konkurentsiamet Eleringile andes teada, et ametile sobib, kui amet korraldab arutelu Eleringi ja MKMi ning Konkurentsiameti vahel. Ühtlasi uuris Konkurentsiamet kuidas Elering suhtub sellesse, kui bilansikulud kaetakse ülekandetariifist.

03.03.2023 vastas Elering Konkurentsiametile, et Elering ei poolda ülekandetariifi kaudu reguleerimisvõimsuse hankimisega seonduvate kulude katmist, seda ei luba ka tänane võrgutariifide metoodika.

10.03.2023 kirjutas Konkurentsiamet MKMile ja Eleringile soovides korraldada ühise arutelu bilansienergia hinna metoodika muudatuste osas.

16.03.2023 toimus virtuaalkohtumine Konkurentsiameti, MKMi ja Eleringi vahel seoses bilansienergia hinna metoodika muudatuste osas. Arutelul lepidi kokku, et tehakse arutelu

² <https://www.fingrid.fi/en/electricity-market/balance-service/fees/>

turuosalistega koos Eleringi ja MKMi rääkides muudatustest.

03.04.2023 kirjutas Konkurentsiamet Eleringile ja tõi välja, et tuleb kokku kutsuda koosolek turuosalistega ja rääkida konsultatsiooni tulemustest ning palus Eleringil teada anda vabad ajad millal teha koosolek.

19.04.2023 saatis Konkurentsiamet turuosalistele e-kirja, kus soovis turuosalistega arutada avalikul konsultatsioonil laekunud ettepanekute ja kommentaaride üle.

02.05.2023 toimus virtuaalkohtumine Konkurentsiameti, Eleringi, turuosaliste ja MKMi vahel. Virtuaalkohtumisel amet esitles avalikul konsultatsioonil laekunud ettepanekuid.

02.05.2023 pöördus Konkurentsiamet Eleringi poole ja soovis arutada samal päeval aset leidnud virtuaalkohtumise üle, mis toimus koos turuosalistega.

03.05.2023 edastas Konkurentsiamet turuosalistele esitluse, mis tehti ameti poolt 02.05.2023 virtuaalkohtumisel.

05.05.2023 toimus Konkurentsiameti ja Eleringi vaheline ühisarutelu 02.05.23 toimunud turuosalistega kohtumise kuuldu osas.

05.07.2023 pöördus Elering Konkurentsiameti ja Kliimaministeeriumi (varasemalt MKM) poole arutada bilansienergia hinna meetodika muudatuste üle.

24.07.2023 toimus kohtumine Konkurentsiameti, Eleringi ja Kliimaministeeriumi vahel, et arutada bilansienergia hinnastruktuuri üle. Kohtumisel tõi Elering välja, et Põhjamaade (sh Soome) bilansienergia hinnastruktuuri mudel on Eleringi arvates kõige parem.

07.09.2023 pöördus Konkurentsiamet Läti ja Leedu regulaatori poole, sooviga uurida Läti ja Leedu bilansienergia hinna struktuuri Lätis ja Leedus ning kas Lätis ja Leedus on plaan muuta bilansienergia hinnastruktuuri.

12.09.2023 vastas Läti regulaator Konkurentsiametile.

27.09.2023 vastas Leedu regulaator Konkurentsiametile.

09.10.2023 pöördus Konkurentsiamet Soome regulaatori poole, sooviga uurida Soome bilansienergia hinna struktuuri ning kas Eleringi bilansienergia meetodika muudatuste ettepanek on sarnane Soome bilansienergia hinnastruktuurile.

10.10.2023 vastas Soome regulaator Konkurentsiametile. Soome regulaator kinnitas, et Eleringi bilansienergia hinnastruktuur on samasugune Soome bilansienergia struktuuriga.

11.10.2023 pöördus Elering Konkurentsiameti poole ja soovis arutada bilansienergia hinna struktuuri üle. 17.10.2023 toimus kohtumine Konkurentsiameti ja Eleringi vahel. Kohtumisel tõi Elering välja, et bilansienergia hinnamuudatused on vajalikud tulenevalt eelsesivast elektrisüsteemi sünkroniseerimise projektist Kesk-Euroopaga ning andis teada, et Eleringil on vajalik teha mõningad muudatused Metoodikas.

09.11.2023 esitas Elering Konkurentsiametile kooskõlastamiseks bilansiteenuse hinna arvutamise meetodika (Metoodika) ettepaneku.

Peamine põhjus, miks Elering Metoodika muudatust taotleb tuleneb asjaolust, et olemasoleva Metoodika punktis 2.3 loetletud bilansiteenuse kulud ei ole tasude struktuuriga kaetud ning sisuline probleem tekib Mandri-Euroopa sünkroonalaga liitumisel. Elering selgitab:

- Elering ei ole pidanud seni reguleerimisvõimsusi hankima, kuna sageduse hoidmine teostatakse tsentraalselt Venemaa süsteemihalduri poolt. Kehtivas Metoodikas ei ole selgitatud reguleerimisvõimsuse ja muude tasakaalustamise kulude katmise tariifikomponente;

- Ebbilansi hinnametoodika on võimaldanud kulupõhiselt kalendrikuu alguses selgitada eelmise kalendrikuu tulud ja kulud ning läbi bilansienergia hinna tagada finantsneutraalsuse. Mandri-Euroopa sünkroonala liitumisel süsteemivälise avatud tarne kulud saavad aga selguma ligi kuus (6) kuud hiljem ajanihkega, mistõttu neid kulusid ei saa lisada tagasiulatuvalt bilansienergia hinda;
- Bilansienergia hinnametoodika peab muuhulgas olema vastavuses Määruse (EL) 2017/2195 põhimõtetega, mis kirjeldab, et sageduse taastamiseks aktiveeritud energiapõhised reguleerimisenergia kulud on aluseks bilansienergia hinnale selgitusperioodi kohta, aga muud püsikulud, sh reguleerimisvõimsuse hankimine, tuleb katta muude tasudega.
- Kehtiv Metoodika juba sisaldab bilansiteenuse administratiivkulu katteks bilansiteenuse hinnast eraldi tariifikomponente, kuid Kehtiva Metoodika muutmisega ei saa Elering sama tariifstruktuuri laiendada ka muudele kuludele, mis samas on Kehtiva Metoodika punktis 2.3 loetletud.

Elering enda taotluses tõi välja, et Metoodika muudatused on sisuliselt samad, mille Elering edastas 14.11.2022 kirjaga ning mis läbisid avaliku konsultatsiooni, aga Elering on täpsustanud järgmisi punkte:

- Välja on toodud reguleerimisenergia- ja võimsuse mõisted;
- On parandanud sõnastuse selgust;
- Punktis 2.11 on toodud selguse eesmärgil, et „Reguleerimisvõimsuse hankimise kulud, mis kaetake bilansiteenuse tasudega, ei sisalda süsteemihalduri enda omanduses oleva avariiereservelektrijaama kulusid“ ;
- On tehtud ettepanek võimaldada süsteemihalduril muuta bilansiteenuse tariife kaks (2) kuud etteteatamise ajaga, et vähendada prognoositud versus tegelike kulude haldusega seotud finantsneutraalsuse viidet. Kuna bilansiteenuse tasude tariifid ei ole bilansienergia hinnas ning läbi bilansihaldurite avatud tarnijad edastavad tariifikomponendid oma klientidele (tarbijad ja tootjad), peaks olema kaks (2) kuud etteteatamise aeg ka turuosaliste võimalik ning pigem tagama ajakohasema finantsneutraalsuse halduse.
- Metoodika muudatused on esitatud Kehtiva Metoodika alusele.

13.12.2023 saatis Konkurentsiamet Eleringile küsimused seoses 09.11.2023 saadetud muudetud metoodika „Elektrienergia bilansiteenuse hinna arvutamise ühte metoodika“ osas.

04.01.2024 vastas Elering Konkurentsiameti 13.12.2023 saadetud küsimustele.

30.01.2024 toimus Balti elektri töögrupp, kus osalesed Balti, Soome, Poola ja Rootsi energia regulaatorid (sh Konkurentsiamet) ja süsteemihaldurid (sh Elering) ning ühe teemana arutati bilansiteenuse tariifi süsteemi harmoniseerimist Baltikumis.

04.03.2024 küsis Konkurentsiamet Eleringilt prognoosi kuidas mõjutavad metoodika muudatused bilansiteenuse hinda (mis on tariifid ja kulu turuosalistele) turuosaliste lõikes, kui bilansiteenuse kulu kaetakse tootmise ja tarbimise tariifide kaudu.

05.03.2024 vastas Elering Konkurentsiametile. Lisaks 05.03.2024 toimus Konkurentsiameti ja Alexela AS-i (Alexela) esindajate vaheline koosolek virtuaalselt, kus arutleti bilansiteenuse hinna kujunemise üle.

13.03.2024 saatis Konkurentsiamet Soome energiaregulaatorile küsimuse seoses Soome bilansiteenuse hinnastamise põhimõtete kohta.

15.03.2024 vastas Soome regulaator Konkurentsiametile.

14.03.2024 saatis Konkurentsiamet Eleringile seisukohad ja ettepaneku Metoodika muudatuste osas, et üheks aastaks süsteemihaldur käsitsi käivitavate sageduse taastamise reservvõimsuse (mFRR) hankimise kuludest 20% ulatuses ülekandevõrgu tariifist.

18.03.2024 toimus Konkurentsiameti ja Eleringi esindajate vaheline kohtumine.

18.03.2024 saatis Konkurentsiamet Rootsi energiaregulaatorile küsimuse seoses Rootsi bilansiteenuse hinnastamise põhimõtete kohta

20.03.2024 esitas Elering Konkurentsiametile kooskõlastamiseks Metoodika ettepaneku, kus on arvesse võetud Konkurentsiameti 14.03.2024 seisukohti ja ettepanekut.

25.03.2024 teavitas Konkurentsiamet Eleringi, et sätestab otsuses tingimuse, mille järgi Metoodika muudatused rakenduvad alates 01.01.2025.

25.03.2024 toimus Elektrituru nõukoda, kus üheks teemaks oli Metoodika muudatused ning Elering teavitas bilansihaldureid muuhulgas ka reguleerimisvõimsuse hankimise kulu prognoositavast mõjust bilansiteenuse tarbimise ja tootmise tariifile.

4. Avaliku konsultatsiooni tulemused ja turuosaliste selgitused

Avalik konsultatsioon toimus perioodil 28.11.2022-06.01.2023, mis avaldati Konkurentsiameti kodulehel³. Konsultatsiooni käigus laekusid kommentaarid turuosalistelt: Scener OÜ-lt (Scener), Eesti Energia AS-lt (Eesti Energia), AS-lt Alexela (Alexela) ja Sunly AS-lt (Sunly). Järgnevalt on toodud välja turuosaliste seisukohad, mis esitati avalikul konsultatsioonil (kokkuvõtlikult):

Sunly toetab neutraalsuskomponendi bilansienergia hinnast välja võtmist ning selle lisamist tarbimise ja tootmise tariifidesse. Taastuvenergia jõudsamaks arendamiseks kestva energiakriisi taustal ja riigi seatud 2030. aasta taastuvenergia eesmärkide saavutamiseks on see muudatus vajalik.

Taastuvenergia tootjate jaoks väga oluline suurendada bilansihalduse tariifide stabiilsust, kuna bilansihaldurite jaoks on bilansienergia hinnastamine muutunud äärmiselt riskantseks. Sellest tulenevalt on avatud tarne pakkumistesse lisatud väga suur riskimarginaal.

Sunly märgib, et neutraalsuskulu on oma olemuselt juba nagunii sotsialiseeritud kulu, kuna see pole üheselt seotud konkreetse tunni eabilansiga. Kulu jagatakse kuu lõpus kõigile tootjatele ja tarbijatele sõltumata sellest, kes konkreetse kulu põhjustas.

Alexela hinnangul on muudatusettepanekud suures pildis vastuvõetavad.

Sceneri hinnangul on õige samm arvata neutraalsuskomponent välja bilansienergia hinnast ning lisada see tarbimise ja tootmise tariifi. Tegemist on valdavalt sageduse hoidmise kuludega ning neutraalsuskomponendi arvutamise sisendid ei ole otseselt seotud eabilansi kogusega ja on oma olemuslikult püsikulud. Sceneri on hinnangul, et neutraalsuskomponendi arvutamine tarbimisele ja tootmisele vähendab oluliselt tarbijate ja väiketootjate bilansiriski hinda. Scener lisab, et süsteemihalduri infotehnoloogilised ja tööjõukulud (administratiivkulud) tuleks katta täielikult tootmise ja tarbimise tariifist, mitte eabilansi tariifist, kuna infotehnoloogiliste ja tööjõukulude näol on tegemist olemuselt püsikuludega, mille suurus ei sõltu eabilansi kogusest. Kõik püsikulud tuleks jaotada mõõdetud tarnimisele ja tootmisele, et vältida olukorda, kus täpsem prognoos toob endaga automaatselt kaasa suurenenud ühikukulu. Scener toob välja, et süsteemihaldur peaks bilansiteenuse tasude tariifid avaldama veebilehel vähemalt 6 kuud enne tariifi rakendamise aruandeperioodi, kuna kvartaalne tarbimise ja tootmise tariifi

³ <https://www.konkurentsiamet.ee/et/elektter-maagaas/avalikud-konsultatsioonid>

muutmine on kliendihalduse mõttes liialt koormav. Tariifide muutmine iga kuue kuu tagant on arusaadavam ja annab turule natuke rohkem kindlust. Süsteemihaldur võiks igakuiselt arvutada välja olemasolevalte andmetel põhineva indikatsiooni järgmiseks perioodiks. Sellisel juhul on turuosalistel võimalik jooksvalt jälgida ning valmistuda lepingumuudatusteks.

Eesti Energia toob välja, et avalikule konsultatsioonile esitatud materjalidest võib järeldada, et ettepanekud on suunatud nn *missing money* probleemi lahendamisele bilansiteenuse kulude hüvitamisel. Samas käsitlevad ettepanekud nimetatud probleemist vaid ühte tahku, s.t seda kuidas lubada Eestis tegutsevatel väiksematel bilansihalduritel vähem maksta nende poolt tekitatud elektrienergia eabilansi eest ning kanda eabilansi kulusid suuremas matus üle tarbijatele ja tootjatele. Seetõttu tegi Eesti Energia Konkurentsiametile ettepaneku lükata kavandatavad muudatused tagasi.

Eesti Energia on toonud avaliku konsultatsiooni raames muuhulgas välja järgneva:

- Kuna Eestis on enim elektritarbijaid ja -tootjaid Eesti Energia bilansiportfellis, siis tootsid avalikule konsultatsioonile esitatud ettepanekud kaasa bilansikulude suurenemise eelkõige Eesti Energiale, sest pakutud muudatuste mõjul suurenevad bilansiteenuse kulu tasud nendel bilansihalduritel, kes on suurema portfelliga ning kes põhjustavad vähe bilansienergiat.
- Lähtudes pakutud muudatusettepanekutest on Eesti Energia arvutanud välja bilansiteenuse hinna arvutamise ühtse meetoodika ja bilansilepingu tüüptingimuste muutmise koond-finantsmõju Eesti Energiale ning lisab, et Eesti Energia ei ole selliste kuludega arvestanud ega saagi olla nendega arvestanud, kuna meetoodika ja tüüptingimuste muutmise kohta avati avalik konsultatsioon alles 28. novembril 2022. See kulu ületab oluliselt sõlmitud teenuste lepingutes kokku lepitud marginaalne ja selle kulu edasikandmine klientidele eeldab teenuste lepingute muutmist, mida ei ole võimalik teha ilma mõistliku ettevalmistusajata – või ei ole üldse võimalik teha, arvestades konkurentsimoontonutuse tekkimist bilansihalduse turul.
- Eesti Energia on seisukohal, et tasakaalustamiseks tehtud elektritehingute kulude kandmine otsestelt eabilansi põhjustajatelt kõikidele tarbijatele ja tootjatele ei ole õige. Seda vaadet toetab ka Euroopa Liit (EL): EBGL läbiv eesmärk on eabilansi vähendamine. EBGL on Eestile tervikuna otsekohalduv. Nimelt näeb EL regulatsioon ette, et eabilansi põhjustaja vastutab eabilansi kulude katmise eest. Eabilansi kulud koosnevad püsikuludest (nt administratiivkulud a la süsteemihalduri IT-, personali- jms kulud seoses bilansiteenuse osutamisega; või tasakaalustamise võimekuste püsikulud e. reguleerimisvõimsuste kulud) ning muutuvkuludest (nt elektrienergia reguleerimistarnete müügi- ja ostutehingute muutuvkulud ja süsteemivälise tarnija avatud kulud). Kui püsikulude osas on teatud määral põhjendatav jaotada need kulud eelkõige tarbijate lõikes ühetaoliselt (nn sotsialiseerida), siis muutuvkulude puhul kus eabilansi tekitamist on võimalik jälgida ja adresseerida konkreetsele põhjustajale bilansihaldurile, on kulude ümberjagamine lubamatu. EBGL sätestab:
 - „Kulusid, mida turuosalistes kannavad seoses käesoleva määruse nõuete täitmisega, peavad turuosalistes ise kandma.“ (artikkel 8 lõige 4);
 - „Arveldamisega /../ a) tuleb anda asjakohased majanduslikud signaalid, mis kajastavad tasakaalustamatuse olukorda; b) tuleb tagada, et tasakaalu arveldamisel lähtutakse hinnast, mis kajastab energia väärtust reaajas; /../“ (artikkel 44 lõige 1).
- Eesti Energia peab oluliseks märkida, et Balti ühise bilansipiirkonna teised osalistes – Läti ja Leedu süsteemihaldurid – ei ole avaldanud kavatsust ühineda sünkroniseeritud Eestis kavandatavate muudatustega, vastupidi, nad on kinnitanud, et nad ei näe muudatusteks vajadust ja nad ei kavatse Eesti süsteemihalduri pakutud muudatustega

ühineda. Kaudselt kinnitab see asjaolu, et Eestis avalikule konsultatsioonile esitatud ettepanekud ei pruugi olla üheselt kooskõlas Euroopa Liidus kehtestatud turupõhimõtete ja bilansihaldurite võrdse kohtlemise põhimõtetega. Bilansienergia hind peab kajastama elektrienergia hinna reaalkaalu või välditud reguleerimise väärtust. Samuti peab Euroopa regulatsioon oluliseks, et tasakaalustamise arveldamise mehhanismid oleksid ühtlustatud (EBGL artikkel 44 lõige 1 punkt d).

- Enne desünkroniseerimist on süsteemihaldur väljendanud kavatsust vältida ebabilansi teket Venemaa elektrisüsteemi suhtes, kuid ilma automaatsagedusreservide turgude avamiseta ei ole see võimalik. 2022. aasta 2. jaanuaril andis süsteemihaldur turuosalistele teada, et Balti süsteemihalduritel ei ole alates jaanuarist 2023 sõlmitud uut avatud tarne ostu-müügi lepingut Venemaa elektrisüsteemi esindajaga ning seetõttu rahalist arveldust ebabilansi katteks ei ole planeeritud toimuma. Elektrisüsteemi tasakaalustamine jätkub eesmärgiga Balti elektrisüsteemi tunnipõhine ebabilanss hoida võimalikult minimaalsena. See aga ei tähenda, et süsteemivälise avatud tarne kulu seetõttu põhimõtteliselt kaoks. Oluline on tähele panna, et seni kuni süsteemihaldur ei ole loonud reguleerimisvõimsuste turgu, kus saaksid osaleda Eesti elektritootjad, vaid ostab reguleerimisenergiat väljapoolt, on selline tegevus oma olemuselt süsteemiväliselt ostetud automaatselt käivitavate sageduse taastamise reservide (aFRR), mille kulud tuleb arvestada bilansienergia hinna sisse, mitte sotsialiseerida. Avalikule konsultatsioonile esitatud dokumentidest nähtub, et eesmärk on neid kulusid siiski sotsialiseerida, s.t jagada tarbijatele ja tootjatele. Seega, esitatud ettepanekute kohaselt karistatakse Eesti elektritootjaid selle eest, et süsteemihaldur ei hangi reguleerimisvõimsusi Eestis asuvatelt elektritootjatelt. Taoline lähenemine ei ole asjakohane. Elektritootjad Baltikumis on võimelised pakkuma automaatsageduse reservi teenust. Ka näiteks Eesti Energia pakub praegu seda teenust 55 MW ulatuses Soome põhivõrguettevõtjale, samal ajal kui kohalik süsteemihaldur hangib seda teenust süsteemiväliselt. Eesti Energia hinnangul ei ole kohane panna elektritootjatele täiendavaid tasusid selle asemel, et käivitada Baltikumis reguleerimisvõimsuste turg, kust vastavat teenust hankida.

Eesti Energia teeb ettepaneku, et neutraalsuskulu komponendi meetoodika osas on kaks lahendusviisi:

- seda kulukomponenti mitte muuta, jätkates kehtiva meetoodikaga; või
- võtta see kulu bilansienergia hinnast välja ja rakendada sotsialiseerituna ainult elektrienergia tarbimisele (mitte elektri tootmisele) või bilansihaldurite ebabilansi kogusele.

Reguleerimisvõimsuse kulu (sageduse/bilansi juhtimistoodete võimsustasude kulu) osas on kaks lahendusviisi:

- arvata see kululiik bilansiteenuse hinnast välja ning hüvitada see kulu kas (i) ülekandetasude kaudu; või (ii) luua uus, eraldi kulurida lõpptarbijate arvetel sarnaselt taastuvenergia tasuga, näiteks nimetuse all „Elektrisüsteemi reservide hoidmise tasu“. See kulukomponent sisaldaks seega nii reguleerimisvõimsuste ostutasu kui ka tulevase elektrienergia tootmisvõimsuse strateegilise reservi hoidmise tasu; või:
- jätta see kululiik bilansiteenuse hinda sisse ja rakendada sotsialiseerituna ainult elektrienergia tarbimisele (mitte elektri tootmisele).

Eleringi selgituste kohaselt on Meetoodika muudatuste peamine põhjus, et Meetoodika punktis 2.3 loetletud bilansiteenuse kulud ei ole tasude struktuuriga kaetud ning sisuline probleem tekib

Mandri-Euroopa sünkroonalaga liitumisel⁴, kuna Elering ei ole pidanud seni reguleerimisvõimsusi hankima, ning hetkel elektrisüsteemi sageduse hoidmine teostatakse tsentraalselt Venemaa süsteemihalduri poolt. Mandri-Euroopa sünkroonalaga liitumisel süsteemivälise avatud tarne kulud saavad aga selguma ligi kuus kuud hiljem ajanihkega, mistõttu neid kulusid ei saa lisada tagasiulatuvalt bilansienergia hinda. Avaliku konsultatsiooni käigus laekunud kommentaaridest selgub, et kolm turuosalist neljast toetavad Metoodika muudatusi. Turuosalistes, kes toetasid Metoodika muudatusi töid välja, et muudatused aitavad jõudsamalt arendada taastuvenergiat ja Eesti riigi seatud 2030. aasta taastuvenergia eesmärkide saavutamiseks on see muudatus vajalik⁵. Toodi ka välja, et Metoodika muudatus vähendab oluliselt tarbijate ja väiketootjate bilansiriski hinda.

Eesti Energia, kes ei toetanud Metoodika muudatusi või tegi omapoolsed ettepanekud, kuidas tuleks Metoodikat muuta, hinnangul Eesti elektritootjate konkurentsivõime elektriturul väheneb, juhul kui Eestis rakendatakse täiendavaid bilansiteenuse tasusid, mis puudutavad elektrienergia tootmist. Eesti Energia arvates on oluline silmas pidada, et Balti ühise bilansipiirkonna riikide võimalikud sammud bilansiteenuse hinna kujundamisel oleksid harmoneeritud ja ühetaolised ning toimuksid sünkroniseeritult. Veel enam, et igal juhul on tarvis saada neutraalsuskulu suurus kontrolli alla, kuna neutraalsuskulu suurenemine ja ulatuslikud hinnahüpped on lubamatud.

Avaliku konsultatsiooni käigus esitatud ettepanekus on välja toodud, et bilansienergia hinnametoodika muudatused mõjutavad negatiivselt Eestis asuvate elektrienergia tootmise varade ja siia kavandatavate elektritootmise projektide piiriülest konkurentsivõimet.

Elering selgitas, et Eleringi ettepanek lähtub põhimõttest, et elektrisüsteemi bilansi tagamise kulusid põhjustab nii tootmine kui ka tarbimine ning seetõttu on põhjendatud kulude kandmine samuti nii tootmise kui ka tarbimise poolt. Metoodikas on võimalik ka tootmist eelistada ja kõik kulud tarbimisele jätta, kuid sellisel juhul katab tarbimine ka tootmise poolt põhjustatud kulud ja ekspordisituatsioonis rist-subsideerib ekspordi sihtkoha riikide elektri hinda.

Bilansiteenuse tariifstruktuuri ülesehitus põhineb 100% bilansivastutuse põhimõttel, mis on sarnane Põhjamaade aastakümnete pikkuse praktikaga. See hõlmab ka reguleerimisvõimsuste hankimise kulusid, mis jaotuvad nii tootjate kui tarbijate vahel, võimaldades mõlemal kliendigrupil madalamat kulukomponenti. Tootjad, kes pakuvad süsteemihaldurile reguleerimisvõimsusi, saavad oma kulud kompenseeritud, samas need, kes ei paku reguleerimisvõimsusi süsteemi tasakaalustamiseks, peaksid katma reguleerimisvõimsuste kulud võrdselt tarbijatega. Eestis ja Baltikumis ei ole elektritootmisele rakendatud täiendavaid võrgu kasutamise tariife ega bilansiteenuse tariife, erinevalt Põhjamaadest. Kui vaadelda elektritootmise osakaalu energiabilansis, ei ole Põhjamaade mudel kahjustanud sealset energiatootmise võimekust.

Avaliku konsultatsiooni käigus on Eesti Energia poolt välja toodud, et metoodika muudatusega seoses on eesmärk bilansienergia kulusid sotsialiseerida, s.t jagada tarbijatele ja tootjatele. Lisaks, et reguleerimisvõimsuse hankimisega seonduvad kulud võiks bilansiteenuse hinnast välja arvata ning hüvitada see kulu ülekandetasude kaudu. Elering on ettepanekute kohta selgitanud, et bilansivastutuse tagamine ei ole otseselt seotud ülekandevõrgu füüsilise käitamisega ega võrguteenuse pakkumisega. ELTS alusel on bilansivastutus iga turuosalise

⁴ Hiljemalt 2025. aasta alguses liituvad Eesti, Läti ja Leedu elektrisüsteemid Mandri-Euroopa elektrivõrgu ning vastava sagedusalaga. Täpsemalt: <https://elering.ee/sunkroniseerimine>

⁵ Eesti on seadnud eesmärgi, et 2030. aastal toodetakse kogu Eestis tarbitav elekter taastuvatest energiaallikatest. Täpsemalt: <https://www.mkm.ee/uudised/eesti-plaanib-2030-aastal-katta-oma-aastase-tarbimise-taastuvelektriga-0>

kohustus tagada, et tema poolt kauplemisperioodil ostetud ja/või võrku antud elektrienergia kogus ning tema poolt samal kauplemisperioodil müüdud ja/või võrgust võetud elektrienergia kogus on tasakaalus. See tähendab, et elektrisüsteemiga ühendatud kõik tootjad ja tarbijad vastutavad süsteemi tasakaalu eest, aidates kaasa sellele, et elektritootmine ja tarbimine oleksid omavahel tasakaalus. Sellest tulenevalt on Eleringi seisukoht, et süsteemi tasakaalustamiseks kulud ei peaks olema ülekandetasude osa.

Avaliku konsultatsiooni käigus tehti ettepanek, kus soovitakse neutraalsuskulu komponent võtta bilansienergia hinnast välja ja rakendada sotsialiseerituna ainult elektrienergia tarbimisele (mitte elektri tootmisele) või bilansihaldurite eabilansi kogusele. Elering selgitas, et 09.11.2023 kooskõlastamiseks esitatud meetodika on kooskõlas avaliku konsultatsiooni ettepanekuga, eelnevalt selgitatult näeb meetodika ette jaotada bilansiteenuse kuludeks osa, mida ei ole võimalik lisada eabilansi hinda.

Avaliku konsultatsiooni käigus toodi välja, et neutraalsuskulu komponendi suurus tuleb kontrolli alla saada. Neutraalsuskomponent on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Neutraalsuskulukomponent 2019-2023. aastal. Allikas: Elering

	2019											
Aeg	01.2019	02.2019	03.2019	04.2019	05.2019	06.2019	07.2019	08.2019	09.2019	10.2019	11.2019	12.2019
Hind €	11,38	12,34	7,44	6,03	0,48	7,99	10,90	14,42	14,30	13,33	9,50	6,08
	2020											
Aeg	01.2020	02.2020	03.2020	04.2020	05.2020	06.2020	07.2020	08.2020	09.2020	10.2020	11.2020	12.2020
Hind €	5,01	13,08	6,62	7,97	10,61	2,29	9,62	9,58	8,80	12,30	9,80	12,62
	2021											
Aeg	01.2021	02.2021	03.2021	04.2021	05.2021	06.2021	07.2021	08.2021	09.2021	10.2021	11.2021	12.2021
Hind €	10,92	7,31	7,06	6,65	1,84	14,21	21,36	21,80	26,42	29,21	18,92	-14,68
	2022											
Aeg	01.2022	02.2022	03.2022	04.2022	05.2022	06.2022	07.2022	08.2022	09.2022	10.2022	11.2022	12.2022
Hind €	44,00	29,98	39,56	16,54	29,79	177,75	52,15	82,77	112,41	55,09	95,73	55,05
	2023											
Aeg	01.2023	02.2023	03.2023	04.2023	05.2023	06.2023	07.2023	08.2023	09.2023	10.2023	11.2023	12.2023
Hind €	-11,51	6,08	4,45	-16,08	-2,60	4,02	-0,40	-15,63	-7,71	-0,30	-8,72	

Tabel 1 andmetest nähtub, et alates jaanuarist 2023 ei ole eabilansi hinnas olev täiendav neutraalsuse lisakomponent probleemteemaks, kuna Balti süsteemihaldurid ei osta enam Venemaa elektrisüsteemilt avatud tarne teenust. Elering tõi välja, et täna ei ole bilansiteenuse kuludes reguleerimisvõimsuste hankimise kulukomponenti, mistõttu ei ole neutraalsuskomponendi kulu võrreldav olukorraga, kui liitume Mandri-Euroopa sünkroonalaga.

Avaliku konsultatsiooni käigus on tehtud ettepanek, et arvata neutraalsuskulu komponendi kululiik bilansiteenuse hinnast välja ning hüvitada see kulu ülekandetasude kaudu. Elering selgitab, et bilansivastutuse tagamine ei ole otseselt seotud ülekandevõrgu füüsilise käitamisega ega võrguteenuse pakkumisega. ELTS alusel on bilansivastutus iga turuosalise kohustus tagada, et tema poolt kauplemisperioodil ostetud ja/või võrku antud elektrienergia kogus ning tema poolt samal kauplemisperioodil müüdud ja/või võrgust võetud elektrienergia kogus on tasakaalus. See tähendab, et elektrisüsteemiga ühendatud kõik tootjad ja tarbijad vastutavad süsteemi tasakaalu eest, aidates kaasa sellele, et elektritootmine ja tarbimine oleksid omavahel

tasakaalus. Sellest tulenevalt on Eleringi seisukoht jätkuvalt, et süsteemi tasakaalustamiseks kulud ei peaks olema ülekandetasude osa.

Avaliku konsultatsiooni käigus on laekunud ettepanek, et neutraalsuskulu komponent tuleb arvata bilansiteenuse hinda sisse ja rakendada sotsialiseerituna ainult elektrienergia tarbimisele (mitte elektri tootmisele). Elering selgitab, et vastavalt EBGL artikkel 44 lõikele 1 tuleb süsteemihalduril bilansiteenuse osutamisel tagada finantsneutraalsus. Bilansiteenuse kulud võib jaotada kolme gruppi:

- a) Konkreetse perioodi tasakaalustamisega seotud kulud – reguleerimisenergia ostu- ja müügi kulud ja süsteemiväline eabilansi kulu;
- b) Bilansiteenuse administratiivkulud – süsteemihalduri kulud bilansiteenusega seotud personalile, IT süsteemidele ja üldkuludele;
- c) Reguleerimisvõimsuste hankimise kulud – kogu elektrisüsteemi bilansivastutuse ja varustuskindluse tagamiseks ette ostetavad reguleerimisvõimsused Mandri-Euroopa sünkroonala, Euroopa üleste elektrisüsteemi võrgueeskirjade ning süsteemivastutuse tagamise tingimuste alusel.

Punkti (a) kulud tuleb võimalikus mahus katta eabilansi hinnaga. Kui liitume Mandri-Euroopa sünkroonala, siis süsteemiväline eabilansi kulu selgub ligi 6 kuud hiljem. Hindame selle kulu suurust pigem mõistlikuks, kulu eabilansi hinnast välja võtmisel väldime prognoosina eabilansi hinna mõjutamist vale kulukomponendiga.

Punkti (b) kulude meetodika on olemas ja rakendatud, süsteemihalduri bilansiteenuse administratiivkulud kaetakse läbi bilansiteenuse tasude tootmisele ja tarbimisele (bilansihaldurite kaudu).

Punkti (c) kulude katmiseks puudub kinnitatud meetodika. Eleringi poolt esitatud ettepanek on rakendada reguleerimisvõimsuste hankimise katteks sama struktuur, mis on kasutusel bilansiteenuse administratiivkulude katteks ehk tariifid tootmisele ja tarbimisele (arveldus bilansihaldurite kaudu).

30.01.2024 toimunud Balti elektri töögrupis tõid Balti süsteemihaldurid välja, et kõige parem lahendus on, kui reguleerimisvõimsustega seonduvad kulud kaetakse turuosaliste (tarbijate/tootjate) poolt proportsionaalselt vastavalt tarbimise/tootmise kogusele. Ühtlasi kinnitasid Balti riikide süsteemihaldurid kavatsust bilansienergia hinnametoodikate muudatuste osas teha ettepanek asjaomastele riiklikele reguleerivatele asutustele (ja rakendada uut meetodikat hiljemalt 02.2025) ning saavutada teatud osas ühtlustatud lähenemine meetodikate osas Baltikumis. Balti süsteemihaldurite ühisettekanne on lisas 2.

Elering on Meetodikas sätestanud järgneva:

"2.5 Bilansiteenuse tasud, mille kaudu süsteemihaldur katab bilansiteenuse administratiivkulu, tasakaalustamise neutraalsuskulu ja reguleerimisvõimsuse hankimise kulu jagunevad tariifideks:

2.5.1 Eabilansi tariif, mis rakendatakse bilansihalduri eabilansi kogusele selgitusperioodis (absoluutväärtusena) ning mille kaudu süsteemihaldur katab 50% määras oma bilansiteenuse administratiivkulusid;

2.5.2 Tootmise ja tarbimise tariif, mis rakendatakse bilansihalduri bilansipiirkonnas mõõdetud tootmise ja tarbimise koguste summale ning mille kaudu süsteemihaldur katab muud punktis 2.3 loetletud bilansiteenuse kulud, mida ei saanud katta kas bilansienergia hinna ja eabilansi tariifi kaudu;"

Konkurentsiamet on palunud Eleringil prognoosida kuidas mõjutavad meetodika muudatused

bilansiteenuse hinda (mis on tariifid ja kulu turuosalistele) turuosaliste lõikes, kui bilansiteenuse kulu kaetakse tootmise ja tarbimise tariifide kaudu.

Elering on täiendavalt selgitanud, et bilansiteenuse kulud jagunevad kolmeks:

1. Eabilansi hind €/MWh, mis kujuneb iga bilansiperioodi kohta ühesuunalisena ning lähtub reguleerimisenergia hinnast
 - a. Ühesuunaline hind tähendab, et bilansihaldur, kes oma eabilansiga oli kogu süsteemiga vastassuunas saab soodsamat hinda ja vastupidi (näiteks kui ülejäägi tõttu on eabilansi hind 0 eurot, siis puudujäägis turuosaline ostab elektri 0 euroga ning vastupidi, ülejäägi põhjustajal tuleb süsteemihaldurile müüa eabilansina elekter 0 euroga).
2. Bilansiteenuse administratiivkulude tariifid tänase seisuga on toodud tabelis 2

Tabel 2. Bilansiteenuse administratiivkulude tariifid. Allikas: Elering

	Administratiivkulu tariif €/MWh
Eabilansi tasu (eabilansi kogus absoluutväärtuses)	0,81 €/MWh
Bilansiportfellis tootmine	0,08 €/MWh
Bilansiportfellis tarbimine	0,08 €/MWh

Esitatud Metoodikaettepanek ei suurenda ega muuda administratiivkulude struktuuri/tasusid, küll aga kuna järgnevatel aastael lisandub IT platvorme/süsteeme, võib eeldada ka kulude kasvu, kuid olemuselt on pigem madal suurusjärg - täna 0,08.

3. Bilansiteenuse täiendavad tariifid, mis on vajalikud reguleerimisvõimsuste hankimise katteks ning Mandri-Euroopa sagedusalaga liitumisel süsteemivälise eabilansi tasumiseks.

Eleringi hinnangul ei ole täna selge, milliseks bilansiteenuse tootmise ja tarbimise kulu ja tariif kujuneb, alguspunktina tuleb tariif arvutada prognoosandmetest (hangitav kogus, maksumus) + tarbimise + tootmise koguse prognoos. Vastavalt Metoodikale hakkaks Elering tariife muutma regulaarselt sõltuvalt kuludest (põhivõrguettevõtja finantsneutraalsuse eesmärk). Tariif saaks olema igale bilansihaldurile (sh turuosalisele) sama. Bilansiportfellide suurusjärgud on avaldatud Eleringi kodulehel⁶.

Tabelis 3 on toodud variandid, mis näitavad tariifi suurusjärku, kui hinnata tarbimise ja tootmise summaarseks koguseks 12 TWh aastas.

Tabel 3. Tariifide prognoositavad suurusjärgud. Allikas: Elering

/ärisaladus eemaldatud/

5. Konkurentsiameti hinnang kooskõlastamiseks esitatud Metoodika kohta

Haldusmenetluse seaduse § 4 järgi teostab haldusorgan otsustuse tegemisel või erinevate otsustuste vahel valimisel kaalutlusõigust, mida tuleb teostada arvestades olulisi asjaolusid ning kaaludes põhjendatud huve.

Regionaalse konkurentsivõime tagamiseks on oluline püüda ühtlustada põhimõtteid üle kogu Põhja-Baltikumi regiooni, et tagada piiriülene konkurentsivõime. Kui Eestis rakendatakse

⁶ <https://elering.ee/bilansiportfellide-osakaalud-2024>

sarnast tariifstruktuuri nagu Põhjamaades, mis näeb ette kulude jagunemist elektri tootjatele ja tarbijatele, on sellel oluline mõju mõlemale osapoolale. Näiteks tarbijatele toob see kaasa madalama tariifi, soosides nende konkurentsivõimet. Tootjad, kes osalevad reguleerimisvõimsuste pakkumises, kompenseerivad oma kulud läbi selle teenuse tasude.

Bilansiteenuse kogumaksumus koosneb bilansienergia hinnast ja bilansiteenuse tasudest. Bilansiteenuse tasud on täiendavad tariifid, mille kaudu süsteemihaldur katab bilansiteenuse administratiivkulu, tasakaalustamise neutraalsuskulu ja reguleerimisvõimsuse hankimise kulu. Eabilansi vähendamine ei ole mitte bilansiteenuse tasude eesmärk, vaid bilansienergia hinna eesmärk. Metoodika muudatusega ei muudeta bilansienergia hinnastamise põhimõtteid, need on jätkuvalt eabilansipõhised ja annavad jätkuvalt bilansihalduritele samasuguse stiimuli eabilansi vähendamiseks nagu varasemalt. Bilansiteenuse tasude eesmärgiks on katta süsteemihalduri bilansiteenuse osutamisega seotud kulud ning tagada süsteemihalduri finantsneutraalsus ehk et süsteemihaldur ei saaks nimetatud teenuse osutamisel kasumit ega kahjumit.

Bilansienergia hinnametoodika ei sotsialiseeri kulusid, mis tekivad otseselt bilansihaldurite eabilanssist konkreetsel perioodil. See tähendab, et kõik aktiveeritud tasakaalustamistarned bilansihaldurite eabilansside tõttu saavad olema bilansienergia hinnas ning bilansihaldur, kes eabilanssi tekitab, katab ka vastavaid kulusid suurimas mahus.

EBGL artikkel 44 lõike 3 kohaselt võib iga põhivõrguettevõtja koostada lisaks tasakaaluarveldusele täiendava arveldusmehhanismi, et katta tasakaalustamisvõimsuse (teisisõnu ka reguleerimisvõimsuse) hankekulud, halduskulud ja tasakaalustamisega seotud kulud. Eeltoodust lähtudes on bilansiteenuse tasude alla kuuluvad täiendavad tariifid käsitletavad eraldiseisvana bilansienergia hinnast ning selle hinnastamispõhimõtte liikmesriigi enda valik ehk mille järgi võib täiendavalt bilansienergia hinnale kehtestada eraldiseisvaid tasusid, mis ei ole bilansienergia hinnastamise põhimõtetega seotud.

Bilansiteenuse tariifstruktuuri ülesehitus põhineb bilansivastutuse põhimõttel, mis on sarnane Põhjamaade praktikaga. See hõlmab ka reguleerimisvõimsuste hankimise kulusid, mis jaotuvad nii tootjate kui tarbijate vahel, võimaldades mõlemal kliendigrupil madalamat kulukomponenti. Reguleerimisvõimsuste hankimisega seonduvad kulud, lisanduvad bilansiteenuse hinda alates 2025. aasta esimesest kvartalist, samaaegselt Balti võimsusturu avamisega⁷, kus on võimalik osaleda ka Eesti elektritootjatel. Seega tootjad, kes pakuvad süsteemihaldurile reguleerimisvõimsusi, saavad oma kulud kompenseeritud, samas need, kes ei paku reguleerimisvõimsusi süsteemi tasakaalustamiseks, peaksid katma reguleerimisvõimsuste kulud võrdselt tarbijatega. Selline lähenemine pakub elektritootjatele stiimulit osaleda Balti võimsusturul ning aitab elavdada loodavat võimsusturgu, mis tõstab turu likviidsust ja aitab tagada varustuskindlust. See omakorda annab võimaluse turul soodsamate hindade väljakujunemiseks. Eestis ja Baltikumis ei ole seni elektritootmisele rakendatud täiendavaid võrgu kasutamise tariife ega bilansiteenuse tariife, erinevalt Põhjamaadest. Kui vaadelda elektritootmise osakaalu energiabilansis, ei ole Põhjamaade mudel kahjustanud sealset energiatootmise võimekust.

Tarbimise ja tootmise vahel jaotatav reguleerimisvõimsuse hankimise kulu on oma olemuselt elektrisüsteemi tasakaalustamise garant kogu ühiskonnale. Bilansiteenuse tasud, sealhulgas ka reguleerimisvõimsuse hankimise kulud, on oma olemuselt suuremas ulatuses püsikulud, mis ei ole otseselt seotud eabilansi kogusega. Vastavate reguleerimisvõimsuste kulude jagamine tegeliku tootmise ja tarbimise mahuga aitab kaasa kulude õiglasemale ja soodsamale

⁷ https://www.elering.ee/sites/default/files/2023-08/Baltic_balancing_Roadmap%2021.08.2023.pdf

jaotamisele kliendiportfelli MWh põhiselt, mis loob bilansihalduritele võrdsemad võimalused jaeturul tegutsemiseks ja klientidele võimaluse saada erinevatelt elektrimüüjatelt paremaid pakkumisi, tagamaks paremat konkurentsi ning tarbijaid soodustavat olukorda. Kui jagada kulud ainult tarbimise mahuga, siis langeb suurem koormus tarbijatele, samas kui tootjate panus süsteemi tasakaalu säilitamisel jääb arvestamata. Kulude jagamine tootmise ja tarbimise vahel tähendab, et mõlemad pooled panustavad võrdselt reguleerimisvõimsuste kulude katmisesse, mis peegeldab nende mõlema osalust süsteemi tasakaalu säilitamisel.

Bilansiteenuse tasu arvestamine eabilansi põhiselt loob väiksematele bilansihalduritele ebavõrdsemad tingimused turukontekstis tegutsemiseks, kuna nende eabilansid on tulenevalt väiksemast portfelli protsentuaalselt suuremad, peavad nad protsentuaalselt MWh peale maksuma oluliselt kõrgemat bilansiteenuse tasu ning seeläbi võib kannatada nende võimekus pakkuda klientidele konkurentsivõimelise hinnaga teenust. 10.10.2023 kirjas kinnitas Soome regulaator Konkurentsiametile, et Eleringi ettepanek bilansienergia hinnastruktuurile on samasugune Soome bilansienergia struktuuriga.

Metoodika kohaselt peab Elering pidama arvestust bilansienergia hinna ja tasude kujunemise kohta ning avaldama veebilehel bilansienergia hinna ja bilansiteenuse tasude tariifid hiljemalt kaks (2) kuud enne tariifi rakendamise aruandeperioodi, et vähendada prognoositud versus tegelike kulude haldusega seotud finantsneutraalsuse viidet. Kuna bilansiteenuse tasude tariifid ei ole Metoodika kohaselt bilansienergia hinnas ning läbi bilansihaldurite avatud tarnijad edastavad tariifikomponendid oma klientidele (tarbijad ja tootjad), peaks olema kaks (2) kuud etteteatamise aeg ka turuosalistele piisav ning pigem tagama ajakohasema finantsneutraalsuse halduse. Bilansipiirkonnas tootmise ja tarbimise tariif on läbi bilansihaldurite avatud tarnijatel võimalik elektrilepingutes kajastada eraldiseisvalt muudest tasudest, mis võimaldab reguleerimisvõimsuse hankimisega seonduvad kulud hinnastada lõppkliendile.

Konkurentsiamet on oma varasemas otsuses nr 7-10/2019-013 „Elering AS bilansiteenuse hinna arvutamise metoodika koostöölastamine“ ja nimetatud otsusega seonduvas haldusasjas nr 3-20-180 põhjendanud administratiivkulu osalist jaotumist tootmis- ja tarbimisportfellide mahus kõigile bilansihalduritele, kuna administratiivkulu jaotamine lisaks eabilansile ka tootmise ja tarbimise portfelli vahel tagab bilansihaldurite võrdse kohtlemise ja konkurentsi, kuivõrd administratiivkulud on oma olemuselt püsikulu laadi ning ei ole sel põhjusel seotud eabilansi tekkega. Eleringil on kohustus tagada süsteemi toimimine ka olukorras, kus eabilanssi ei teki või selle tekkimine on minimaalne. Seega on administratiivkulu kõigi bilansihaldurite huvides. Ei eelnimetatud, ega ka käesoleva otsusega ei ole muudetud ega muudeta bilansienergia hinnastamise põhimõtteid, need on jätkuvalt eabilansipõhised ja annavad jätkuvalt bilansihalduritele samasuguse stiimuli eabilansi vähendamiseks nagu varasemalt. Kuna administratiivkulu hinna eesmärk on tagada süsteemihaldurile bilansiteenuse osutamiseks vajalike ja põhjendatud kulude katmine, seejuures järgides, et süsteemihaldur ei saaks nimetatud teenuse osutamisel kasumit ega kahjumit. EBGL artikkel 44 lõige 3 lubab rakendada eraldiseisvaid hinnastamismehhanisme, katta tasakaalustamisvõimsuse (reguleerimisvõimsuse) hankekulud, halduskulud ja tasakaalustamisega seotud kulud. Administratiivkulu, mille eesmärk on katta süsteemihalduri bilansiteenuse osutamisega seotud kulud ning tagada süsteemihalduri finantsneutraalsus, ongi käsitatav sellise tasuna. Administratiivkulu osas on Konkurentsiamet otsuses nr 7-10/2019-013 toonud lisaks välja, et administratiivkulu tekib süsteemihalduril lisaks püsikuludele ka eabilansi haldamisest tekkivatest kuludest, millest tulenevalt on põhjendatud rakendada administratiivkulude puhul hübriidmudelit, kus administratiivkulu jaotatakse mitme komponendi alusel, nii eabilansi kui tootmise- ja tarbimise portfelli järgi. Administratiivkulu jagamine bilansihalduritele hübriidmudeli lahenduses võtab arvesse administratiivkulu tekke põhjused (eabilanss ning portfelli halduste püsikulu). Kulude proportsiooni puhul on ette nähtud, et infotehnoloogilised

ja tööjõukulud jagunevad bilansiplaneerimise ja eabilansi puhul võrdselt. See tugineb Eleringi pooltsel hinnangul kulude mahtudest. Eleringi hinnangul on infotehnoloogiliste ja tööjõukulude jagunemist eabilansi haldamise ja ülejäänud bilansiteenuse vahel raske eristada ja hinnata, seetõttu on kasutusel lahendus, kus antud kulud jagunevad kahe komponendi vahel võrdselt ning ülejäänud tekkivad kulud, mis on nii-öelda püsikulu, arvestatakse täismahus bilansiteenuse tootmise/tarbimise komponendi alla.

Konkurentsiamet jääb otsuses nr 7-10/2019-013 „Elering AS bilansiteenuse hinna arvutamise metoodika kooskõlastamine“ ja nimetatud otsusega seonduvas haldusasjas nr 3-20-180 toodud seisukohale, et bilansiteenuse administratiivkulude osaline jaotumine tootmis- ja tarbimisportfellide mahus kõigile bilansihalduritele tagab bilansihalduse teenuse administratiivkulude võrdsema jaotuse kliendiportfelli MWh põhiselt, mis loob bilansihalduritele võrdsemad võimalused jaeturul tegutsemiseks ja klientidele võimaluse saada erinevatelt elektrimüüjatelt paremaid pakkumisi, tagamaks paremat konkurentsi ning tarbijaid soodustavat olukorda. Selline lähenemine on kooskõlas EBGL-ist ja ELTS-ist tulenevate alustega.

Konkurentsiamet hindas Eleringi poolt esitatud Metoodikat ELTS-is ning EBGL artikli 44 all ette nähtud põhimõtete alusel, võttes mh arvesse varasemas otsuses nr 7-10/2019-013 toodud asjakohaseid aluseid. Amet on seisukohal, et Metoodikas elektrisüsteemi tasakaalustamise neutraalsuskulu eabilansi tunnihinnast väljavõtmine ning sarnaselt Põhjamaade mudeliga täiendavate elektrisüsteemi tasakaalustamise kulude (reguleerimisvõimsuse hankimise kulu ja tasakaalustamise neutraalsuskulu) kogumine bilansiteenuse tootmise ja tarbimise tariifide kaudu tagab suurema läbipaistvuse bilansienergia hinna ja bilansiteenuse tasude kujunemisel ning aitab tagada süsteemihalduri finantsneutraalsust. Bilansienergia hinna osas tagab Metoodika EBGL artikli 44 all ette nähtud põhimõtted, mille alusel bilansienergia hind kujuneb energia reaalaja väärtuse alusel ning bilansihaldurid maksavad bilansienergia eest eabilansi alusel, tagades stiimuli hoida oma portfelli tasakaalus. Konkurentsiamet nõustub ka Eleringi seisukohaga, et süsteemi tasakaalustamiseks kulud ei peaks olema ülekandetasude osa, kuna bilansivastutuse tagamine ei ole otseselt seotud ülekandevõrgu füüsilise käitamisega ega võrguteenuse pakkumisega. ELTS alusel on bilansivastutus iga turuosalise kohustus tagada, et tema poolt kauplemisperioodil ostetud ja/või võrku antud elektrienergia kogus ning tema poolt samal kauplemisperioodil müüdud ja/või võrgust võetud elektrienergia kogus on tasakaalus. See tähendab, et elektrisüsteemiga ühendatud kõik tootjad ja tarbijad vastutavad süsteemi tasakaalu eest, aidates kaasa sellele, et elektritootmine ja tarbimine oleksid omavahel tasakaalus.

Soomes kaetakse reguleerimisvõimsuse hankimise kulud kombineerituna bilansiteenuse tootmise ja tarbimise tariifist ja ülekandevõrgu tariifist. Sealhulgas, kogudes 100% sageduse hoidmise reservide (normaaltalitus) (FCR-N) kuludest, 100% automaatsete sageduse taastamise reservide (aFRR) kuludest ja 80% manuaalsete sageduse taastamise reservide (mFRR) kuludest bilansiteenusest. Ülekandevõrgu tariifist kogutakse 20% mFRR kuludest ja 100% sageduse hoidmise reservide (häiringute jaoks) (FDR-D) kuludest⁸.

Menetluse kestel küsis Konkurentsiamet turuosaliste arvamust Metoodikast tuleneva arvelduspõhimõtte, mille kohaselt täiendavaid elektrisüsteemi tasakaalustamise kulusid (reguleerimisvõimsuse hankimise kulu ja tasakaalustamise neutraalsuskulu) kogutakse bilansiteenuse tootmise ja tarbimise tariifide kaudu, rakendumise tähtaja kohta. Võttes arvesse bilansihalduritelt saadud tagasisidet Metoodika rakendumise tähtaja kohta ning kaaludes põhjendatud huve, arvestades mh, et 2025. aastaks on bilansihalduritel osa elektrilepinguid juba

⁸ https://www.fingrid.fi/en/electricity-market/reserves_and_balancing/#covering-of-costs

sõlmitud (sõlmitud elektrilepingutes kokkulepitud marginaalides ei ole selliste kuludega arvestatud) ning enne Balti võimsusturu avamist ei ole selge milliseks kujuneb bilansiteenuse tootmise ja tarbimise kulu ja tariif, peab Konkurentsiamet põhjendatuks, et Metoodikast tuleneva eeltoodud arvelduspõhimõtte alusel katab ühekordse meetmena 2025. aastal süsteemihaldur mFRR võimsuse hankimise kulu 20% ulatuses ülekandevõrgu tariifist (sarnaselt Soomele). Üleminekuperioodi ette nägemine annab bilansihalduritele piisava aja selle mõjude arvesse võtmiseks oma ärimudelid ja teenuste hinnakirjas.

Konkurentsiamet võtab ülekandevõrgu tariifi menetluses arvesse süsteemihaldurile kaasnevaid täiendavaid kulusid seoses mFRR võimsuse hankimisega 2025. aastal.

Konkurentsiamet on seisukohal, et Metoodika muudatused on kooskõlas Määruse artiklis 44 sätestatud põhimõtetega, tagades bilansihaldurite võrdse kohtlemise ning soodustab turuosaliste vahelist konkurentsi. Metoodika muudatused on turusoliste huvisid silmas pidades proportsionaalsed ning ei ole ülemäära koormavad.

6. Kokkuvõte

ELTS § 53 lõike 6 kohaselt süsteemihaldur töötab välja ja esitab Konkurentsiametile kooskõlastamiseks bilansiteenuse hinna arvutamise metoodika.

ELTS § 53 lõige 1 näeb ette, et kauplemisperioodil käesoleva seaduse § 51 lõigete 1 ja 2 kohaselt bilansihaldurile müüdud või bilansihalduri müüdud bilansienergia hinna määrab käesoleva seaduse ja bilansihalduriga sõlmitud bilansilepingu kohaselt süsteemihaldur pärast kauplemisperioodi lõppemist.

ELTS § 53 lõige 2 näeb ette, et süsteemihaldur lähtub bilansiteenuse osutamisel komisjoni määruse (EL) 2017/2195 artiklis 44 sätestatud põhimõtetest.

EBGL artikkel 44 lõike 1 kohaselt, arveldamisega:

- a) tuleb anda asjakohased majanduslikud signaalid, mis kajastavad tasakaalustamatuse olukorda;
- b) tuleb tagada, et tasakaaluarveldamisel lähtutakse hinnast, mis kajastab energia väärtust reaaliajas;
- c) tuleb anda tasakaaluhalduritele stiimul tagada tasakaal või taastada süsteemi tasakaal;
- d) tuleb hõlbustada tasakaaluarveldusmehhanismide ühtlustamist;
- e) tuleb anda põhivõrguettevõtjatele stiimul täita määruse (EL) 2017/1485 artiklite 127, 153, 157 ja 160 kohaseid kohustusi;
- f) tuleb vältida negatiivsete stiimulite andmist tasakaaluhalduritele, tasakaalustamisteenuse osutajatele ja põhivõrguettevõtjatele;
- g) tuleb soodustada turuosaliste vahelist konkurentsi;
- h) tuleb anda tasakaalustamisteenuse osutajatele stiimul pakkuda ja tarnida ühendavale põhivõrguettevõtjale tasakaalustamisteenuseid;
- i) tuleb tagada kõigi põhivõrguettevõtjate rahaline neutraalsus.

EBGL artikkel 44 lõike 2 kohaselt iga asjakohane reguleeriv asutus tagab kooskõlas direktiivi 2009/72/EÜ artikliga 37, et ükski tema pädevusse kuuluv põhivõrguettevõtja ei saa asjaomase reguleeriva asutuse kindlaksmääratud reguleerimisperiodil majanduslikku kasu ega kahju V jaotise 2., 3. ja 4. peatüki kohase arvelduse tulemusel ning et V jaotise 2., 3. ja 4. peatüki kohase arvelduse positiivne või negatiivne rahaline tulemus antakse edasi võrgu kasutajatele kooskõlas

liikmesriigis kohaldatavate eeskirjadega.

EBGL artikkel 44 lõike 3 kohaselt iga põhivõrguettevõtja võib koostada ettepaneku luua lisaks tasakaaluarveldusele täiendav arveldusmehhanism, et katta tasakaalustamisvõimsuse hankekulud vastavalt V jaotise 5. peatükile, halduskulud ja tasakaalustamisega seotud kulud. Täiendavat arveldusmehhanismi kohaldatakse tasakaaluhaldurite suhtes. Selleks tuleks soovitatavalt võtta kasutusele nappusel põhineva hinnakujunduse funktsioon. Kui põhivõrguettevõtjad valivad mõne teise mehhanismi, peavad nad seda oma ettepanekus põhjendama. Kõnealuse ettepaneku peavad heaks kiitma asjakohased reguleerivad asutused.

ELTS § 53 lõige 3 näeb ette, et süsteemihaldur võib bilansienergia hinna kujundamisel eelistada neid turuosalisi, kelle kauplemisperioodi bilansist kõrvalekalle on vastupidine kogu süsteemi bilansist kõrvalekaldele samal kauplemisperioodil, võrreldes turuosalistega, kelle bilansist kõrvalekalle samal kauplemisperioodil on samasuunaline kogu süsteemi bilansist kõrvalekaldega.

ELTS § 93 lõige 6 punkti 6 kohaselt Konkurentsiamet väljastab ELTS-is sätestatud juhul kooskõlastamise otsuseid.

Konkurentsiamet on peale turuosalistega konsulteerimist läbi töötanud Eleringi poolt 20.03.2024 kooskõlastamiseks esitatud Metoodika muudatusettepanekud.

Kooskõlastamiseks esitatud Metoodika muudatusettepanekud ei ole vastuolus ELTS § 53 lõigetega 1, 2 ja 3.

Metoodika on süsteemihalduri ja bilansihaldurite õiguste ning kohustuste osas tasakaalus ning võimaldavad mõlemal poolel realiseerida nii seadusest kui lepingust tulenevaid õigusi ja kohustusi. Samuti tagavad muudatused bilansihaldurite võrdse kohtlemise ning soodustavad konkurentsi. Metoodika muudatused on turusoliste huvisid silmas pidades proportsionaalsed ning ei ole ülemäära koormavad.

Arvestades eeltoodut ja tuginedes ELTS § 53 lõikele 6 ja § 93 lõike 6 punktile 6

otsustan:

1. kooskõlastada Elering AS poolt 20.03.2024 Konkurentsiametile esitatud Elering AS bilansiteenuse hinna arvutamise muudetud Metoodika täies ulatuses vastavalt käesoleva otsuse lisale 1, võttes arvesse, et Metoodika muudatused, mille kohaselt reguleerimisvõimsuse hankimise ja elektrisüsteemi tasakaalustamise neutraalsuskulu kogub süsteemihaldur bilansiteenuse tootmise ja tarbimise tariifide kaudu, rakenduvad alates 01.01.2025.

2. Ühekordse meetmena katab süsteemihaldur 2025. aastal käsitsi aktiveeritavate reguleerimisvõimsuste (mFRR) hankimise kuludest 20% ulatuses ülekandevõrgu tariifist (sh ei sisalda süsteemihalduri enda omanduses oleva avariireservelektrijaama kulusid), vastavalt Metoodika punktile 2.11.

Käesoleva otsusega mittenõustumisel on õigus otsuse või selle osa tühistamiseks esitada 30 päeva jooksul alates käesoleva otsuse teatavaks tegemisest vaie Konkurentsiametile või kaebus Tallinna Halduskohtule.

(allkirjastatud digitaalselt)

Evelin Pärn-Lee

peadirektor

Lisa 1: Elering AS elektrienergia bilansiteenuse hinna arvutamise ühtne metoodika

Lisa 2: Balti süsteemihaldurite ettekanne